
Nad slovami sv. Izáka Sýrskeho Homília 25-45

Miron Kerul'-Kmec

Miron Kerul'-Kmec

**Nad slovami
sv. Izáka Sýrskeho**

Homília 25 – 45

2021

© Miron Keruľ-Kmec

Nad slovami sv. Izáka Sýrskeho, Homília 25 – 45

Vydavateľ: FILOKALIA s. r. o.

Jazyková korektúra

Mgr. Ingrid Lukáčová

Návrh obálky a grafická úprava

Štefan Keruľ-Kmec ml.

Ikona sv. Izáka Sýrskeho

Miron Keruľ-Kmec ml.

ISBN 978-80-973860-6-1

Úvod

Nadčasová duchovná múdrosť nájdená v príbehoch a poučeniach ranokresťanských mníchov púšte vznikla pri hľadaní poznania Ježiša Krista prostredníctvom radosti prameniacej z evanjelií, ktoré sa stali absolútne neoddeliteľnou súčasťou ich každodenného života. Títo mnísi s neutíchajúcou odvahou a pokorou hľadali odpovede na najdôležitejšie otázky ľudského jestvovania vo vedomí, že sú Bohom milovaní, čo v prípade úprimnej snahy malo za následok „lásku a radosť, pokoj a trpezlivosť, láskavosť, dobrotu, vernosť, nežnosť a sebaovládanie.“

Kresťanské cnosti však nie sú súčasťou iba mníšskeho autentického života, ale sú súčasťou úsilia každého človeka, ktorý kráča za Kristom, bez ohľadu či žije na púšti alebo vo svete. Hľadanie harmonickej múdrosti je dnes o to aktuálnejšie, že priamo vidíme katastrofálne dôsledky konzumného odmietania kresťanskej askézy na súkromnej aj verejnej úrovni. Sv. Ján Zlatoústy v homílii k evanjeliu podľa Matúša naliehavo upozorňuje, že čítanie Svätého písma sa netýka len mníchov. Zdôrazňuje, že práve ľudia žijúci vo svete ešte viac potrebujú čítanie Písma, aby spoznali Ježiša Krista ako zdroj pokoja a radosti. Otcovia raného kresťanstva považovali biblické texty za také dôležité pre život, že spamäti ovládali nielen žalmy a evanjelia, ale aj iné knihy. Božie Slovo takto hlboko preniklo a formovalo ich život. Sv. Justín, filozof a mučeník, Tertulián, ale aj ďalší dosvedčujú, že prví kresťania sa schádzali na určených miestach, aby spolu čítali Sväté písmo.

Jestvuje množstvo spôsobov, ako čítať Bibliu, ale akýkoľvek spôsob je dobrý a užitočný len vtedy, keď v nás spôsobuje premenu, keď nás otvára pre slobodu, zodpovednosť a lásku, teda pre svätosť (sv. Ján Zlatoústy). Literárnej kritike patrí uznanie za jej bádanie nad biblickým textom, ale ak chceme mať úžitok

z čítania Biblie, nemôžeme zostať na úrovni literárnej kritiky, podobne ako pri zamyslení sa nad bytím človeka nemôžeme zostať na úrovni fyziológie, respektíve prírodných vied. Evanjelium podľa sv. Lukáša ozrejmuje, že Kristus „osvecuje mysle“ svojich učeníkov vysvetľujúc im, ako treba čítať Bibliu, aby sa v nej odkrylo všetko, čo je o ňom napísané: „A počnúc od Mojžiša a všetkých prorokov, vykladal im, čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo.“ Takýmto spôsobom Pán odhaľoval význam Písma a ukázal, že celá Biblia je slovnou ikonou Ježiša Krista. A v emauzských učeníkoch to spôsobilo zmenu – tí, ktorí boli zronení a vracali sa domov, teraz plní nadšenia sa ponáhľajú naspäť do Jeruzalema. Teda Biblia nás oboznamuje a zároveň spôsobuje premenu.

Púštni otcovia nám ukazujú, že k Svätému písmu nemôžeme pristupovať ako k súboru diel jednotlivých autorov, ale je potrebné, aby sme chápali Bibliu ako dielo jedného autora, ktorým je Svätý Duch a od ktorého pochádza aj autorita jednotlivých ľudských (spolu)autorov. Biblické slová sú slovami života a sú najvyššou autoritou, ktorá nás rozhodujúcim spôsobom formuje. Sv. Gregor z Nyssy výroky prorokov a Krista neuvádza slovami: „Izaiáš hovorí...“, alebo „Kristus hovorí...“, ale „Izaiáš nás poučuje...“ a „Kristus nás poučuje...“ Biblia teda nie je len voľajaké nestranné konštatovanie, ale je to skutočná a v pravom slova zmysle najvyššia informácia, teda niečo, čo nás zvnútra formuje – vychováva. Ústrednou myšlienkou kresťanskej výchovy je zbožštenie človeka, ktoré neznamená zničenie človeka, ale jeho vlastné naplnenie. Takto sa človek najdokonalejším spôsobom stáva človekom – nie prostredníctvom identifikácie s Bohom, ale prostredníctvom najväčšieho priblíženia sa k nemu, aké len môže byť dané stvoreniu. Človek sa stáva človekom prostredníctvom najhlbšieho spoločenstva s Bohom i ľuďmi.

Pri kresťanskej iniciácii zaznievajú slová sv. apoštola Pavla: „Ktorí ste v Krista pokrstení, v Krista ste sa obliekli.“ Podobne

aj otcovia púšte, ktorí útekem do divočiny odmietli dekadentnú spoločnosť a slobodne si zvolili vlastnú cestu k Bohu, nás privádzajú k myšlienke, že odpovede na najdôležitejšie otázky ľudského jestvovania spočívajú v „imitatio Christi“ – v napodobňovaní Krista.

Prof. PhDr. **Pavol DANCÁK**, PhD.

Homília 25

KRÁČANIE PO BOŽEJ CESTE

Dvadsať piata homília svätého Izáka Sýrskeho sa dotýka detailov života pustovníkov, ktorí zasvätili svoj život modlitbe, tiche a samote. Veľký dôraz kladie na význam zotrúvania v cele, v ktorej sa odohráva duchovný zápas, skrytý pred očami verejnosti. Je to miesto, kde duša dostáva duchovnú výživu a zakúša sladkosť milosti. Svätý Izák Sýrsky začína homíliu slovami: *„Veľakrát sa bratovi počas dňa stane, že aj keby ste mu dávali pozemské kráľovstvo, neprinútili by ste ho v tú hodinu opustiť celu alebo odpovedať tomu, kto klope na jeho dvere. (...) Poznám brata, ktorý už položil kľúč do zámku pri odchode zo svojej cely a vtedy ho navštívila milosť a brat sa okamžite vrátil do cely.“*

Aj keď zreteľne cítime, že téma tejto homílie je určená pre tých, ktorí sa rozhodli žiť v samote, mali by sme sa pokúsiť vyabstrahovať z nej to, čo môže napomôcť nášmu duchovnému životu.

Ako je cela dôležitá pre pustovníka, teda miesto prebývania, v ktorom sa odohráva duchovný zápas, tak aj pre nás je dôležité mať miesto nášho duchovného zápasu. Katechizmus Katolíckej cirkvi pripomína, že „voľba vhodného miesta nie je bezvýznamná pre skutočnú modlitbu“. Mnohí nasledujú starobylú tradíciu a vo svojich domoch vyhradzujú priestor na takzvaný modlitbový kútik. Jeden z rohov izby je vyhradený na modlitbu. Na stenách sú zavesené ikony, pred nimi sviečka alebo lampada, na policičke položené Sväté písmo, modlitebná kniha a literatúra, ktorá ponúka materiál na meditáciu. Nie je to len priestor, kde sa zhromažďuje rodina na spoločné modlitby, ale aj priestor, ktorý je využívaný členmi rodiny počas dňa. Je prirodzené, že ak niekto z rodiny využíva tento priestor, ostatní to rešpektujú a dávajú si pozor, aby ho svojím konaním nevyrušili.

Aj keď tento spôsob je veľmi nedokonalý vzhľadom na samotu, ktorú ponúka mníšska cela, predsa ponúka útočisko pred svetom tomu, kto chce stráviť čas s Bohom v modlitbe.

Inou dobrou praxou je nadobudnutie si zvyku prísť o niečo skôr na svätú liturgiu, aby sme v tichu chrámu spočinuli v Božej prítomnosti. Poznám ľudí, ktorí takto prichádzajú už jednu hodinu pred liturgiou. A ak je naším zvykom prichádzať denne na svätú liturgiu, tak tento čas stíšenia sa nám môže stať zdrojom veľkého požehnania.

Zaiste, môžeme poukázať na mnohé prekážky, ktoré nám nedovoľujú vložiť tieto momenty stíšenia do nášho dňa. Musíme si uvedomiť, že všetko závisí od našej dobrej vôle a túžby spolupracovať s Božou milosťou.

SPRÁVNA ETIKETA

Svätý Izák Sýrsky pokračuje v rozprávaní o živote tých, ktorí sa rozhodli pre život v samote. Hovorí:

„Vy viete, bratia moji, že naša námaha nie je len tá, ktorá je vykonaná pred očami ľudí, ale že máme prácu, ktorá je skrytá pred všetkými. Ste si plne vedomí, že samota je pod vládou a nie je vlastným pánom. Ak sa stane, že jeden z bratov príde navštíviť iného brata a on neodpovedá, ten brat by sa mal hneď vrátiť späť bez nachádzania viny u brata, pretože nevie, čím je v tom čase uchvátený.“

Svätý Izák Sýrsky pripomína, že aj keď sa mních rozhodol pre pustovnícky život, nemá pod kontrolou túto samotu. Naráža tým na mnohé mystické stavy, ktoré prichádzajú po rokoch prísneho asketického života a takmer neprestajnej modlitby. Tieto dotyky Božej milosti sa nedajú naplánovať, prichádzajú náhle a bez upozornenia. Preto svätý Izák Sýrsky dáva praktickú radu, že ak niektorý brat neodpovedá na klopanie na dvere, treba ho nechať osamote a odísť bez nejakej krivdy v srdci, pretože sa nevie, či práve táto chvíľa nie je chvíľou jeho navštívenia milosťou.

Toto poučenie je užitočné aj pre nás. Môže nás naučiť určitejšej správnej etikete, na ktorú sa často zabúda. Myslím tým konkrétne na správanie sa v chráme. Nezriedka sa stáva, že tí, ktorí prichádzajú na svätú liturgiu, cítia akoby povinnosť pozdraviť tých, ktorí už sú v chráme. Nielenže to ruší posvätné ticho, ktoré má byť v chráme, ale môže to narušiť duchovné rozpoloženie osloveného človeka. Rovnaká etiketa sa má použiť aj v iných situáciách, keď je zrejmé, že blížny je pohrúžený do duchovnej aktivity.

REŠPEKTOVANIE SLOBODY DRUHÝCH

Svätý Izák Sýrsky hovorí:

„Samota cely je trhlinou v skale, kde Boh rozprával s Mojžišom, ako hovoria otcovia. Ale mnísi, ktorí toto nezakúsili skrze námahu, v ktorej spočíva skutočná chuť stíšenia, nepoznajú tieto veci a opovrhujú a odsudzujú týchto bratov, privlastňujú si rovnosť s nimi vo všetkých veciach, ktoré robia.“

Tieto slová sú slovami povzbudení pre tých, ktorí nasledovali povolanie žiť v tichu a samote. Poukazujú tiež na určité napätie alebo nepochopenie medzi pustovníkmi a tými, ktorí si zvolili spoločný život v monastieri. Musíme pamätať, že svätý Izák Sýrsky napísal svoje homílie ešte v pomerne ranom období, kedy mníšsky život bol relatívne novou vecou. Názory na spôsob mníšskeho života sa ešte rôznili a niektoré z nich razantnejšie obhajovali svoj preferovaný spôsob. Týmto povzbudením chce svätý Izák Sýrsky ochrániť bratov, ktorí žijú v samote, aby neprepadli pochybnostiam o svojej ceste.

Tieto napätia, ktoré sprevádzajú názory na spôsob duchovného života, sprevádzajú Cirkev neustále. Niekedy je to aj dobre, pretože sa môžu odstrániť niektoré nesprávne smery, ktoré sa z času na čas objavajú. Je však nesprávne, ak nerešpektujeme slobodu voľby blížneho, ktorý pre svoj rast potrebuje niečo iné, než čo je osožné pre nás samých.

Príkladom môže byť spoločná modlitba. Nemyslím tu teraz na liturgickú modlitbu, ale na osobnú modlitbu. Často sa stáva, že jeden z manželských partnerov trvá iba na spoločnej modlitbe, druhý zasa preferuje modlitbu v samote a v stíšení. Aj keď Cirkev silno nabáda k spoločnej modlitbe v rodine, nechce tým obráť človeka o tie chvíle intimity s Bohom, ktoré človek môže zažiť iba osamote. Keďže sa to druhé až tak nepripomína, horlivejší partner môže príliš nútiť druhého do spoločnej modlitby bez rešpektovania jeho slobody na spôsob modlitby, ktorý prináša pre neho viac duchovného osuhu. Je preto dôležité stanoviť si pravidlá, kedy spoločná modlitba bude mať svoje primerané miesto a rozsah, pričom sa vytvorí priestor pre stíšenie v súkromnej modlitbe každého člena rodiny. Každý kráča k Bohu svojou jedinečnou cestou, a preto by sme ich nemali ani porovnávať, ani nevnučovať tú svoju druhým.

HROZNÝ ÚTOK

Svätý Izák Sýrsky pokračuje v rozprávaní o pustovníckom spôsobe života. Ak sa nám takýto spôsob života zdá príťažlivou idylkou, kde je človek slobodný od všetkých podnetov okolitého sveta a zažíva veľký pokoj, tak sa veľmi mýlime. Svätí otcovia hovoria, že je to miesto veľkých duchovných zápasov a bojov. Slová svätého Izáka Sýrskeho to iba potvrdzujú:

„Niekedy sa stane, že je dovolené hroznému zápasu napadnúť brata a ocitne sa vo veľkom nebezpečenstve. Hoci sú jeho ruky prekrižené na hrudi, zápas od neho neodchádza; padá na tvár, prosí Boha a nemôže vystáť počuť ľudský hlas. Tieto zmeny sú známe tým, ktorí cez ne prešli v tomto širokom mori a poznajú vetry, ktoré tam vejú. A stáva sa, že myšlienka pokánia vytryskne v bratovi a náhle spomienka na jeho bývalé skutky spolu s myšlienkou na smrť stojí pred ním. Potom dokonca žiariace slnko sa stane tmavým v jeho očiach a každá spomienka tohto sveta je vymazaná z jeho srdca.“

Je potrebné správne porozumieť tomuto opisu duchovného zápasu. Tí, ktorí si volia život v samote, robia tak z veľkej lásky k Bohu, ktorá ich nabáda očistiť svoje srdce a myseľ od všetkého, čo sa nepáči Pánovi a rásť v čnostiach. Tento tvrdý asketický život sprevádzaný s takmer neprestajnou modlitbou prináša svoje ovocie. Na druhej strane však táto čistota srdca prináša zreteľnejšie a intenzívnejšie chápanie hriechu a jeho následkov. Práve toto využíva nepriateľ duší a zaútočí na mnícha s vyvolaním spomienky na všetky jeho predchádzajúce hriechne skutky a slabosti. Je to tak intenzívny útok, že mních je doslova zdrvený, úpenlivo sa modlí, ale nepociťuje úľavu. Svätý Izák Sýrsky hovorí, že v tom stave nie je schopný znieť ľudský hlas. Tým chce poukázať na nebezpečenstvo, do ktorého tento útok môže viesť človeka. Pokorenie spôsobené zreteľným vnímaním svojich hriechov ho môže priviesť k beznádeji a k myšlienke, že niet pre neho záchranu. V tomto rozpolžení nie je schopný prijať slovo povzbudenia. „I žiarivacie slnko sa pre neho stane tmavým“ ako hovorí svätý Izák Sýrsky.

V ďalších odstavcoch dáva poučenie, ako vzdorovať tomuto útoku. Je však dobré pouvažovať dlhšie nad týmto odstavcom, pretože každý, kto sa snaží o rast v duchovnom živote, bude čeliť podobným – hoci menej intenzívnym – útokom. Keď však budeme na ne pripravení, budeme vedieť, že v čase tohto hrozného útoku máme upnúť všetku svoju nádej v Božie milosrdenstvo, aj keď všetko v našom vnútri bude nám nahovárať, že si ju pre svoje skutky nezaslúžime.

OVOCIE ŤAŽKÉHO ZÁPASU

Svätý Izák Sýrsky v predchádzajúcom odstavci dvadsiatej piatej homílie popísal ťažké duchovné zápasy, ktoré môžu dopadnúť na tých, ktorí si volia život v samote pustovni. Ide o momenty, kedy pustovník je konfrontovaný so spomienkou na svoje pády a vníma veľkosť následkov svojich hriechov s veľkou intenzitou a zreteľnosťou, čo ho môže do viesť až k beznádeji, ak stratí z mysle veľkosť Božieho milo-

srdenstva. Svätý Izák Sýrsky prirovnáva tieto útoky k plavbe na mori, kedy rozbúrené vlny môžu stiahnuť človeka do vodnej priepasti, kde môže nájsť nádherné perly aj zúrivých démonov. Chce tým povedať, že tento zápas prináša veľký duchovný úžitok, nádherné perly božského poznania. Cena je však veľká. Je to zápas, kedy človek strhnutý do tejto hlbiny je obratý o všetky zbytky egoizmu, kedy musí v plnej nádeji vzdať sa všetkých svojich istôt a dôvodení, a v úplnej odovzdanosti vykročiť k milosrdnému Bohu. Tento ťažký zápas je zápasom človeka o zlomenie svojho srdca, zlomenie dôvodení ega, vyslovením nedôvery vo vlastné sily a schopnosti a podriadení sa Bohu, ktorý tento ťažký zápas dovoľuje na úplné očistenie svojho služobníka, ktorý po ňom túži.

Svätý Izák Sýrsky poukazuje na podmienky, ktoré predchádzajú tomuto očisteniu: *„Žiaden človek nie je schopný pohrúžiť sa do Božích vecí, ak sa nezriekol a nezavrhol dočasné veci, a neodtiahol sa od svetských pôct a potešení; ak neprijal hanbu kríža a nepil denne žľč a ocot kvôli utrpeniu, ľuďom, démonom a chudobe.*

Namáhaj sa s pozornosťou, brat môj, a buď ako múdry obchodník, nes svoju perlu a kráčaj svetom, buď opatrný, aby jej lesk nebol poškrvrnený. Buď bdely, aby azda ti nebola ukradnutá kvôli tvojej ľahostajnosti.“

Ovocie tohto duchovného zápasu prirovnáva k nádhernej perle, ktorú máme strážiť so všetkou pozornosťou a bdelosťou.

CHRÁNIŤ SI MALÉ ÚTECHY

Útechy, ktoré sa nám dostávajú v našich duchovných námahách, majú pohnúť naše srdce k vďačnosti. Intenzita týchto útech môže byť rôzna, a preto je v nás náklonnosť príliš rýchlo zabúdať na tieto Božie dary. Svätý Izák Sýrsky nás však nabáda, aby sme ich chránili v sebe ako nádhernú perlu. Poukazuje pritom na duchovnú zákonitosť, ktorú si je hodno zapamätať. Hovorí:

„Chrán malé útechy, ktoré si obsiahol vo svojich námahách, aby si bol uznaný za hodného veľkých útech, ktoré odoženú ťažkosti tohto života od tých, na ktorých doľahnú. Nepohrdaj malými vecami, aby si nebol pripravený o veľké. (...) Skrze malé veci sú dvere otvorené pre veľké. Žiadnemu človekovi neboli zverené veľké veci, kým nebol vyskúšaný v malých.“

Ak si pamätáme na predchádzajúce homílie svätého Izáka Sýrskeho, tak si spomenieme, že tento duchovný princíp už zdôraznil na inom mieste. Toto pripomenutie nie je však na škodu. Uchovávanie vďačnosti za malé dary vedie k prijatiu väčších milostí a s nimi aj zodpovedajúcej väčšej zodpovednosti.

Toto je však možné len vtedy, keď budeme formovať svoj život podľa jeho vôle, keď mu nebudeme vnucovať našu predstavu o tom, ako žiť duchovný život. Neraz si totiž akoby vyberáme kríže, ktoré chceme niesť, cesty, po ktorých chceme kráčať, duchovné projekty, ktoré chceme uskutočniť. Toto je vnucovanie našej vôle Bohu, aj keď si nahovárame, že ide vlastne o jeho vôľu. Tento postoj nás oberá o prijaté duchovné dary, pretože tá „perla“, ktorú sme prijali, bola poškvrnená aktivitou nášho ega, a tým stratila svoju krásu i hodnotu.

VARUJ SA BEZNÁDEJE

Tí, ktorí cítia túžbu po hlbšom nasledovaní Pána, neraz ju nechávajú nenaplnenou, pretože sa ľakajú námahy tejto cesty. A nielen tejto námahy. Dalo by sa povedať, že sa boja stratiť svoj život pre Pána, aj keď rozumejú jeho prísľubu: „A každý, kto pre moje meno opustí domy alebo bratov a sestry, alebo otca a matku, alebo deti, alebo polia, dostane stonásobne viac a bude dedičom večného života“ (Mt 19, 29). Svätý Izák Sýrsky týmto nerozhodným hovorí tieto slová povzbudenia:

„Varuj sa beznádeje. Neslúžiš tyranovi, ale slúžiš láskavému Pánovi, ktorý neberie od teba nič a dal ti všetko. Keď si nejestvoval,